

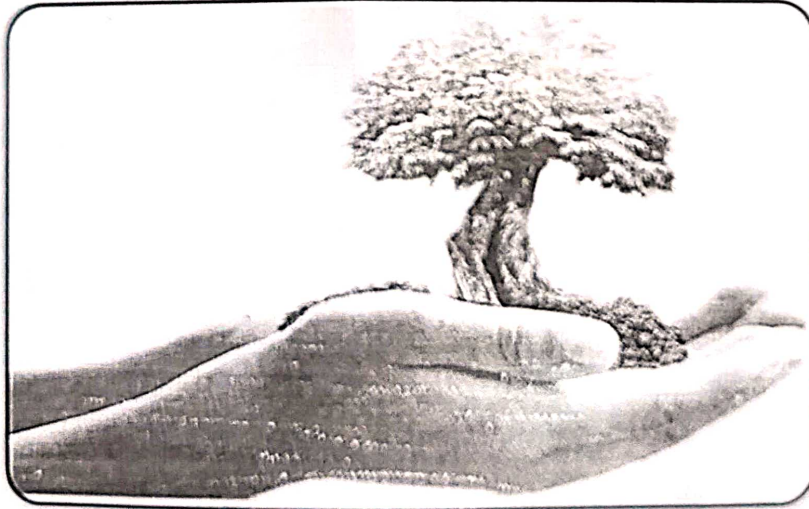
महाराष्ट्र शिक्षण समिती द्वारा संकलित

महाराष्ट्र महाविद्यालय, निलंगा

ता. निलंगा जि. लातूर

पर्यावरण प्रकल्प कार्य पुस्तिका

महाराष्ट्र शिक्षण सगिती द्वारा संचलित

महाराष्ट्र महाविद्यालय, निलंगा

प्रमाणपत्र

प्रमाणपत्र देण्यात येते की, कुमार / कुमारी जाधव राज्ञी
माधव इयत्ता वी.ए. तृतीय वर्ष हिजेरी क्रमांक 06
शैक्षणिक वर्ष २०-२०२३ मधील प्रकल्प कार्य

या विषयावर मार्गदर्शक शिक्षक / प्राध्यापकाच्या मार्गदर्शनाखाली अपेक्षित सर्व कामकाज, माहिती संकलन व अहवाल लेखन विद्यापीठाच्या कला लेखन नियमाप्रमाणे प्रकल्प कार्य तयार केलेले आहे. सदर प्रकल्प कार्य हे संबंधित विद्यार्थ्याने स्वतः संकलित केलेले आहे.

सदर प्रकल्प कार्य हे संबंधित विद्यार्थ्याने स्वतः संकलित केलेल्या लेखन सामग्रीवर आधारित असून स्वतःच्या हस्ताक्षरात लिहिले आहे.

दिनांक : 18-10-2023

मार्गदर्शक

परिशक

प्राचार्य / सहाय्यक प्राचार्य
Maharashtra Mahavidyalaya
Nilanga 413521 Dist Latur

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	घटकाचे नाव	पान क्र.
	जलसंपदा	
I)	जलसंपदेचे उपयोग	
II)	भूपृष्ठावरील व भूगर्भजलाच्या अमर्यादित वापर	
III)	पुर	
IV)	अवर्षव	
V)	घरणाचे फायदे व तोटे	
VI)	जल प्रदुषणाचे स्रोत	
VII)	समस्या	
VIII)	जलप्रदुषण करणे व उपाय	
IX)	जलसंवर्धन आणि व्यवस्थापन	
	जलव्यवस्थापन	

जलसंपदा (Water Resources)

प्रस्तावना :-

"जल सुरक्षा काळाची गरज" पृथ्वीचे "वहुरला वसुंधरा" असे वर्णन केले जाते. पृथ्वीवर उपलब्ध असलेल्या रसायनां पैकी पाणी हे एक महत्त्वाचे संसाधन आहे. पाणी हे एक महत्त्वाचे नैसर्गिक संसाधन आहे. या पृथ्वीतलावरील सर्व सजीव सृष्टीची निर्मिती ही पाण्यामधूनच झाली आहे. सर्व सजीवांच्या जीवनाचा आधार पाणी आहे. मानवाच्या इतिहास पाहिल्या तर ज्या ठिकाणी पाण्याची उपलब्धता सुवर्णक प्रमाणात आहे त्या ठिकाणी मानव स्थिरावला आणि त्याच्या विकासाची तेथेच झाला. मेसोपोटेमिया, लजिप्त, हडप्पा संस्कृत्या विविध प्राचीन संस्कृतींचा विकास हा नद्यांच्या किनाऱ्यावर असलेल्या पाण्याच्या काळजीपूर्वक वापर करणे अत्यंत गरजेचे आहे. आणि पाण्याचे संवर्धन करणे ही आपली सर्वांची जबाबदारी आहे.

देशातील विविध भागांत हजारो वर्षांपासून दुष्काळाची स्थिती उदभवते. आजही काही ठिकाणी पाण्याची कमतरता जाणवते. देशात पुष्कळ पाऊस पडतो, तसेच घरणांची संख्या देखील मोठी आहे. पिण्याच्या पाण्याच्या दुष्काळ देशातील काही ठिकाणी ओला दुष्काळ तर दुसऱ्या ठिकाणी प्यायला पाणी मिळत नाही.

WATER POLLUTION

DRAINAGE INTO RIVER

POLLUTED WATER KILLS MARINE LIFE

Water Security is the Need at the time

"जल सुरक्षा काळजी गरज
प्रकल्प विषयाचे महत्त्व"

प्रस्तावना :-

पाणी हा एक सर्व सजीवांनाही आवश्यक घटक आहे. मानवाच्या अस्तित्वात पाण्याची महत्त्वाची भूमिका असते. एखादा सजीव जन्माशिवाय काही आठवे, महिने जीवन जगू शकतो. परंतु पाणी नसले तर आपण जस्त काळ जिवंत राहू शकणार नाही. मानवाच्या अस्तित्वात 'अभेळी' प्रणाली व्यवस्थितपणे कार्यरत ठेवण्यासाठी पाणी हे व्यूष महत्त्वाचे आहे.

सजीवसृष्टीमध्ये असणाऱ्या सर्व प्राणीमात्रांना पिण्यासाठी पाण्याची आवश्यकता आहे. तसेच जैतीमध्ये असणारी पिके, जंगले आणि विविध प्रकारच्या वनस्पती यांनासुद्धा पाण्याची गरज आहे. माती व खडकांनी बनलेली सुरुषे देखील पाण्यामुळे प्रभावित होतात.

आज पाण्याचे सर्व स्त्रोटे होण्यात आले पाण्याच्या स्त्रोतांमध्ये असणारी पाण्याची पातळी व्यूष खोलवर गेली आहे. जर आपल्याला पर्यावरणाचे व्यूष संतुलन राखायचे असेल तर पाण्याच्या या स्त्रोतांची वगळी घेतली पाहिजे. त्यासाठी पाण्याचा वापर योग्य रितीने करणे आवश्यक आहे.

WASTE WATER TREATMENT

POLLUTION AT BEACH

Need & Importance of Water Sources

पृथ्वीच्या सगळ्या भाग टिकून राहणे हा सध्याचे उपाय आहे. असे असतानाही जगातही पाण्याची टंचाई मासते. पृथ्वीवरील विविध भागात वसणारे पाऊसपाणी व नदी नाले पाण्याचे महत्त्व दाखवतात. त्यांच्या वरून आपल्या देशातील काही प्रश्नांना पाणी टंचाई या शब्दाना कसावा लागते. पाण्याच्या प्रदूषणामुळे पाण्याची दूषितता आणि पाण्याचे अस्वच्छता यामुळे आपल्याला पाणी टंचाईला सामोरे जावे लागते. सध्याची तसेच औद्योगिक वापरातून पाण्याचे दूषण उपपत्तीसह, मोठ्या मोठ्या रासायनिक उद्योगांमुळे अस्वच्छताये वारण या अर्थ गोष्टी पाण्याच्या टंचाईला जबाबदार आहेत.

पाणी हा नष्ट होण्याच्या भागावर वरून तरीही उपलब्ध असलेल्या पाण्याच्या नुकीच्या पद्धतीने वापर गृहगणि आपल्या यामुळे जलसंसाधनाच्या नश्ट होत आहे. आज सगळी पाण्याची जतन हा एक महत्त्वाचा पर्यावरणीय मुद्दा झाला आहे.

वाढत चाललेल्या उद्योगांच्या उपाययोजना उपलब्ध असलेल्या पाण्याच्या स्रोतांवर भार पडत आहे. वाढत चाललेल्या माजणी वस्तीमुळे कुठले स्रोतांवर आसणारा भार वाढत चालतो. सध्या महत्त्वाच्या भाराच्या जीवनदायिनी अशाण्या जवळ जसे - यमुना, गंगा, गोदावरी इ. वाढत चाललेले औद्योगिकीकरण, खेतीसाठी वापरल्या जाणाऱ्या आधुनिक पद्धतीमुळे पाणी दूषित होत आहे.